

Лекція 20-21

ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

План:

- 1. Поняття конституційного суду України.**
- 2. Формування конституційного суду України.**
- 3. Функції та структура конституційного суду України**
- 4. Суди загальної юрисдикції їх види**
- 5. Призначення суддів на посаду**
- 6. Звільнення суддів з посади**

1. Поняття Конституційного суду України

Моделі спеціального правового захисту конституцій

американська модель (США, Бразилія, Аргентина та ін.) передбачає здійснення конституційної юрисдикції судами загальної юрисдикції, як правило, верховними судами держави;

романо-германська модель (Австрія, Німеччина, Польща та ін.) - спеціальні органи конституційної юстиції — конституційні суди, конституційні ради тощо;

мусульманська та традиційна моделі (Мавританія, Лесото та ін.) - вищі релігійні або традиційні органи (ради духовенства, ради вождів тощо).

Конституційний Суд України

З липня 1992 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Конституційний Суд України» (КСУ не було сформовано).

Новий Закон України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 р.

ч.3 ст. 124 КУ

Судочинство в Україні здійснюється Конституційним Судом України і судами загальної юрисдикції.

Конституційний Суд України є єдиним колегіальним органом конституційної юрисдикції в Україні (ст.147 КУ)

Конституційний Суд України

Посилює юридичний захист прав і свобод людини і громадянина і виступає арбітром у вирішенні конституційних конфліктів між гілками влади

2. Формування Конституційного суду України

Порядок формування Конституційного Суду України

регулюється ст. 148 Конституції України та ст.ст. 7, 8 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 р.

Суддею Конституційного суду України

може бути громадянин України, який на день призначення досяг **сорока років**, має **вищу юридичну освіту**, стаж практичної, наукової або педагогічної роботи за фахом не менше **десяти років**, володіє **державною мовою** і проживає в Україні протягом останніх **двадцяти років**.

Призначається на **9 років** без права призначення на другий строк.

Конституційний Суд України

складається з вісімнадцяти суддів Конституційного Суду України.

Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України призначають по шість суддів Конституційного Суду України.

Президент України

Попередньо здійснює консультації з Прем'єр-міністром України та Міністром юстиції України щодо кандидатур на посади суддів. У разі узгодження запропонованих главою держави кандидатур Президент України видає відповідний **указ**, скріплений підписами Прем'єр-міністра України та Міністра юстиції України.

Верховна Рада України

Кандидатури суддів Конституційного Суду України можуть вноситися Головою Верховної Ради України або не менш як 1/4 народних депутатів України.

Призначаються судді таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів, більшістю голосів.

Підписується **постанова ВРУ** про призначення суддів Конституційного Суду України.

З'їзд суддів України

Делегати цього з'їзду, відкритим голосуванням більшістю голосів присутніх визначають кандидатури на посади суддів КСУ для включення в бюлетені для таємного голосування. Обираються більшістю голосів.

За результатами голосування головою і секретарем з'їзду підписується рішення з'їзду суддів України

Суддя Конституційного Суду України

* вступає на посаду з дня складення ним присяги судді Конституційного Суду України, яку він складає на засіданні ВРУ, яке проводиться за участю Президента України, Прем'єр-міністра України, Голови Верховного Суду України, не пізніше як через місяць після призначення суддею Конституційного Суду України.

Голова Конституційного Суду України

* Обирається на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України зі складу суддів Конституційного Суду України шляхом таємного голосування лише на один трирічний строк.

Судді Конституційного Суду України

- * незалежність суддів,
- * суддівський імунітет та
- * Індемнітет (не відповідають за результати голосування або висловлювання) ,
- * соціальне і побутове забезпечення суддів та ін.

підстави дострокового припинення повноважень судді (ст. 23):

1. закінчення строку призначення;
2. досягнення суддею шістдесятип'ятирічного віку;
3. неможливості виконувати свої обов'язки;
4. порушення вимог щодо заборони перебування судді в політичних партіях і профспілках, виконання іншої оплачуваної роботи, крім викладацької, наукової та творчої;
5. порушення суддею присяги;
6. набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;
7. припинення його громадянства;
8. визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим;
9. подання заяви про відставку, звільнення за власним

3. Функції та структура Конституційного суду України

об'єктами діяльності Конституційного Суду України є:

- основи конституційного ладу України;
- конституційно-правовий статус людини і громадянина;
- форми безпосередньої демократії;
- основні засади організації та діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування.

Повноваження Конституційного Суду України:

приймає рішення та дає висновки:

- Щодо конституційності законів та інших правових актів
- Про відповідність Конституції України міжнародних договорів
- Про додержання конституційності процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента
- Щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України

Структура Конституційного Суду України

- Голова Конституційного Суду України,
- заступники Голови Конституційного Суду України,
- колегії суддів Конституційного Суду України,
- комісії суддів Конституційного Суду України
- Апарат Конституційного Суду України.

Заступники Голови Конституційного Суду України

- обираються за пропозицією Голови лише на один трирічний строк таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів у порядку, передбаченому для обрання Голови Конституційного Суду України.
- Заступники виконують за дорученням Голови Конституційного Суду України окремі його доручення.

Колегії суддів

- 1) для розгляду питань щодо відкриття провадження у справах за конституційними поданнями;
- 2) для розгляду питань щодо відкриття провадження у справах за конституційними зверненнями.
- Колегії приймають процесуальну ухвалу про відкриття провадження у справі в Конституційном Суді України або про відмову у такому провадженні.

Конституційне подання -

це письмове клопотання до Конституційного Суду України про визнання правового акта неконституційним, про визначення відповідності проекту закону про внесення змін до Конституції України вимогам Конституції України, конституційності міжнародного договору або про необхідність офіційного тлумачення Конституції України та законів України.

Суб'єктами права на конституційне подання

Є:

Президент України,

не менш як 45 народних депутатів України ,

Верховний Суд України,

Уповноважений ВРУ з прав людини,

Верховна Рада АРК.

Конституційне звернення -

це письмове клопотання до Конституційного Суду України про необхідність офіційного тлумачення Конституції України та законів України з метою забезпечення реалізації чи захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також прав юридичної особи.

Суб'єктами права на конституційне звернення є:

громадяни України, іноземці, особи без громадянства та юридичні особи.

Секретаріат Конституційного Суду України

здійснює організаційне, науково-експертне, інформаційно-довідкове та інше забезпечення діяльності Конституційного Суду України на чолі з керівником Секретаріату Конституційного Суду України.

Постійні комісії Конституційного Суду України

Конституційний Суд України на своєму засіданні утворює з числа суддів Конституційного Суду України постійні комісії Конституційного Суду України, що є його допоміжними робочими органами з питань організації його внутрішньої діяльності.

Тимчасові комісії Конституційного Суду України

Конституційний Суд України може утворювати на своїх пленарних засіданнях тимчасові комісії для додаткового дослідження питань, пов'язаних з конституційним провадженням у справі, за участю фахівців у відповідних галузях права.

4. Суди загальної юрисдикції та їх види

Система судів загальної юрисдикції

відповідно до Конституції України будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності.

- 1) місцеві суди;
- 2) апеляційні суди;
- 3) вищі спеціалізовані суди;
- 4) Верховний Суд України.

Найвищим судовим органом

у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України.

Вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі спеціалізовані суди.

Голова Верховного Суду України

Перший заступник Голови Верховного Суду України, заступники Голови Верховного Суду України обираються на посади і звільняються з посад Пленумом Верховного Суду України

Голова місцевого суду

його заступник, голова апеляційного суду, його заступники, голова вищого спеціалізованого суду, його заступники призначаються на посади строком на **п'ять років** із числа суддів цього суду та звільняються з посад Вищою радою юстиції за поданням відповідної ради суддів.

Суддя не може обіймати одну адміністративну посаду відповідного суду більш як два строки підряд.

Суди загальної юрисдикції

спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення.

Види і склад місцевих судів

1. Місцевими загальними судами є районні, районні у містах, міські та міськрайонні суди.
2. Місцевими господарськими судами є господарські суди АРК, областей, міст Києва та Севастополя.
3. Місцевими адміністративними судами є окружні адміністративні суди, а також інші суди, передбачені процесуальним законом.
4. Місцевий суд складається з суддів місцевого суду, з числа яких призначаються голова та заступник голови суду. У місцевому суді, кількість суддів в якому перевищує п'ятнадцять, може бути призначено не більше двох заступників голови суду.

Види і склад апеляційних судів

Апеляційні суди - суди апеляційної інстанції з розгляду цивільних і кримінальних, господарських, адміністративних справ, справ про адміністративні правопорушення.

До складу апеляційного суду входять судді, які мають стаж роботи на посаді судді не менше **п'яти років**, з числа яких призначаються голова суду та його заступники.

Можуть утворюватися судові палати з розгляду окремих категорій справ у межах відповідної судової юрисдикції.

Види і склад вищих спеціалізованих судів

1. У системі судів загальної юрисдикції діють вищі спеціалізовані суди як суди касаційної інстанції з розгляду цивільних і кримінальних, господарських, адміністративних справ.

2. Вищими спеціалізованими судами є:

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ,

Вищий господарський суд України,

Вищий адміністративний суд України.

Верховний Суд України

є найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції.

До складу Верховного Суду України входять **сорок вісім** суддів, з числа яких обираються

Голова Верховного Суду України,

Перший заступник Голови Верховного Суду України

чотири заступники Голови Верховного Суду України.

Верховний Суд України

діють:

- 1) Судова палата в адміністративних справах;
- 2) Судова палата у господарських справах;
- 3) Судова палата у кримінальних справах;
- 4) Судова палата у цивільних справах.

Суддею Верховного Суду України може бути особа, яка має стаж роботи на посаді судді не менше **п'ятнадцяти років** або суддя Конституційного Суду України.

5. Призначення на посаду судді

Призначення на посаду судді вперше

- 1) розміщення Вищою кваліфікаційною комісією (ВКК) суддів України на своєму веб-порталі та СМІ оголошення про добір кандидатів
- 2) подання кандидатами до ВКК заяви та документів;
- 3) здійснення ВКК перевірки відповідності осіб вимогам, проведення спеціальної перевірки;
- 4) складення кандидатами іспиту перед ВКК;
- 5) направлення кандидатів, які успішно склали іспит та пройшли перевірки, для проходження спеціальної підготовки;

Призначення на посаду судді вперше

- 7) допуск кандидатів, які пройшли спец. підготовку, до складення кваліфікаційного іспиту перед ВКК;
- 8) визначення ВКК рейтингу кандидатів за результатами кваліфікаційного іспиту, зарахування їх до резерву;
- 9) оголошення ВКК у разі вакансій конкурсу на заміщення таких посад серед кандидатів з резерву;
- 10) проведення ВКК(по рейтингу) добору серед кандидатів, внесення рекомендації Вищій раді юстиції (ВРЮ)про призначення кандидата на посаду судді;
- 11) розгляд на засіданні ВРЮ та призначення

Обрання на посаду судді безстроково

- 1) кандидат звертається з письмовою заявою до ВКК про рекомендування його для обрання на посаду судді безстроково;
- 2) ВКК повідомляє про підготовку матеріалів щодо кандидата на посаду судді безстроково на своєму офіційному веб-порталі та в ЗМІ;
- 3) ВКК перевіряє відомості про кандидата, враховує показники розгляду кандидатом справ;
- 4) ВКК приймає рішення про рекомендування чи відмову для обрання на посаду судді безстроково, направляє подання до Верховної Ради України;
- 5) ВРУ приймає рішення про обрання на посаду

6. Звільнення судді суду загальної юрисдикції з посади

Звільнення судді з посади у разі закінчення строку

1. ВРЮ вносить подання Президентові України про звільнення судді з посади в разі закінчення строку, на який його призначено, якщо: 1) суддя за повідомленням ВКК своєчасно не подав без поважних причин заяву про обрання його на посаду судді безстроково; 2) щодо судді ВКК прийнято рішення про відмову в обранні на посаду судді безстроково.
2. ВРЮ вносить подання про звільнення судді у зв'язку з закінченням строку із зазначенням дати звільнення.
3. Суддя звільняється з посади Президентом України

Звільнення судді з посади за віком

1. Суддя звільняється з посади за віком з наступного дня після досягнення ним 65 років.
2. ВКК не пізніш як за місяць до дня, зазначеного у ч.1 цієї статті, зобов'язана повідомити ВРЮ про наявність підстави для звільнення судді.
3. ВРЮ вносить подання про звільнення судді у зв'язку з досягненням ним 65 років до органу, який обрав або призначив суддю, не пізніш як за 15 днів до дня, зазначеного у ч.1 цієї статті.
4. Якщо суддю з будь-яких причин не звільнено з посади, він не може здійснювати свої повноваження з наступного дня після досягнення 65 років.

Звільнення судді з посади за станом здоров'я

.Суддя звільняється з посади у разі неможливості здійснювати повноваження за станом здоров'я за наявності медичного висновку, що надається медичною комісією, утвореною спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я, або за рішенням суду про визнання судді обмежено дієздатним або недієздатним, яке набрало законної сили.

.Визнавши, що стан здоров'я незадовільний, Вища рада юстиції вносить подання про звільнення судді до органу, який його обрав або призначив.

Звільнення судді з посади у разі порушення ним вимог щодо несумісності

Суддя звільняється з посади у разі порушення ним вимог щодо несумісності за поданням Вищої ради юстиції, яке вноситься до органу, який обрав або призначив суддю, в порядку, встановленому Законом України "Про Вищу раду юстиції"

Звільнення судді з посади у разі порушення ним присяги

1. Відповідно до пункту 5 частини п'ятої статті 126

Конституції України суддя звільняється з посади у зв'язку з порушенням ним присяги судді.

2. Факти, які свідчать про порушення суддею присяги, мають бути встановлені ВКК або ВРЮ.

3. Звільнення судді з посади на підставі порушення ним присяги судді відбувається за поданням ВРЮ після розгляду цього питання на її засіданні.

4. На підставі подання Вищої ради юстиції Президент України видає указ про звільнення судді з посади.

Звільнення судді з посади

- у разі набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього
- у разі припинення його громадянства
- у разі визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим
- за його заявою про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням